

Sugerowane cytowanie:

Neldner, J. (2017). Ocena pozycji konkurencyjnej i innowacyjności nowych państw członkowskich Unii Europejskiej na przykładzie Polski, Rumunii i Bułgarii w latach 2003-2016. W: M. Maciejewski, K. Wach (red.), *Handel zagraniczny i biznes międzynarodowy we współczesnej gospodarce*. Kraków: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, s. 91-106.

Ocena pozycji konkurencyjnej i innowacyjności nowych państw członkowskich Unii Europejskiej na przykładzie Polski, Rumunii i Bułgarii w latach 2003-2016

Julia Neldner

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
Wydział Ekonomiczny
Pl. M. Curie-Skłodowskiej 5, 20-031 Lublin
e-mail: julia_n@onet.eu

Streszczenie:

Celem artykułu jest analiza i ocena pozycji konkurencyjnej i innowacyjności nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej na przykładzie gospodarek Polski, Rumunii i Bułgarii w latach 2003-2016. Badane lata obejmują okres przedakcesyjny, kryzys i recesję gospodarczą oraz lata słabej koniunktury postkryzysowej. Podstawą oceny są mierniki konkurencyjności eksportu, przede wszystkim: udział w eksporcie światowym, udział eksportu w PKB oraz wskaźnik pokrycia importu. Wykorzystane zostały także mierniki oceny poziomu innowacyjności gospodarek: nakłady na badania i rozwój, Syntetyczny Wskaźnik Innowacyjności (Summary Innovation Index), liczba patentów triady oraz udział eksportu produktów high-tech w eksporcie ogółem. Analiza ma charakter porównawczy. Źródłami danych statystycznych są bazy danych Banku Światowego, UNCTAD oraz OECD.

Słowa kluczowe: Europa Środkowo-Wschodnia; konkurencyjność; innowacyjność

Klasyfikacja JEL: F14, F41, O30, O31

1. WSTĘP

Po II wojnie światowej zapoczątkowany został proces integracji europejskiej na gruncie politycznym i gospodarczym. Lata 50. i 60. XX wieku to okres dynamicznego rozwoju gospodarczego i wzrostu dobrobytu w krajach członkowskich Wspólnot Europejskich. Państwa europejskie, pozostające poza WE, podjęły starania o akcesję. Istotne w procesach decyzyjnych stały się nie tylko czynniki gospodarcze, lecz również polityczne (Kubin, 2016, s. 65-66). W latach 2004-2013 przystąpiło do UE 13 nowych krajów. Akcesja objęła między innymi kraje wyspiarskie i Europę Środkowo – Wschodnią (Cypr, Estonia, Litwa, Malta, Polska, Czechy, Słowacja, Słowenia, Węgry, Łotwa – 2004, Bułgaria, Rumunia – 2007, Chorwacja – 2013). Rozszerzenie z 2004 roku było największe w historii WE/UE. Obecnie UE liczy 28 członków (Unia Europejska, 2017).

Przystąpienie do WE/UE wiąże się z szeregiem reform politycznych, społecznych i gospodarczych, które państwo kandydujące zobowiązuje się przeprowadzić (Kubin, 2016, 70-72). Aby państwo członkowskie WE/UE w pełni wykorzystowało szansę rozwoju, niezbędna jest prowadzona w odpowiedni sposób polityka makroekonomiczna. Opiera się na optymalnym wykorzystaniu mocy produkcyjnych, zapewnieniu równowagi gospodarczej oraz umożliwieniu podejmowania inwestycji i innowacji. Prowadzona w ten sposób polityka makroekonomiczna skutkuje wzrostem zdolności uczestników wspólnego rynku do konkurencji, w efekcie ulega poprawie także pozycja handlowa danego kraju na rynku wewnętrznym UE oraz rynku globalnym (Mucha-Leszko, 2014, s. 9).

Korzyści wynikające z akcesji do WE/UE zdecydowanie przewyższają koszty spełnienia warunków przedakcesyjnych i kryteriów konwergencji. Korzyści o charakterze politycznym, wynikające z przystąpienia do WE/UE, obejmują: 1) wzmocnienie ustroju demokratycznego państwa, 2) podniesienie jakości wymiaru sprawiedliwości i administracji oraz 3) zwiększenie stopnia ochrony praw jednostki. Korzyści gospodarcze wynikają z eliminacji ceł i ograniczeń pozataryfowych, przyłączenia nowych rynków oraz wzrostu wymiany handlowej, skutkując zwiększeniem tempa wzrostu gospodarczego oraz wzrostem poziomu dobrobytu społeczeństwa (Kubin, 2016, 70-72).

Do przyczyn wzrostu zainteresowania integracją krajów słabo i średnio rozwiniętych należą: 1) potrzeba zwiększania siły konkurencyjnej krajów ugrupowania integracyjnego w sytuacji rosnącej otwartości gospodarczej i liczby uczestników globalnego rynku, co jest efektem intensyfikacji procesów globalizacyjnych oraz 2) zmniejszanie różnic rozwojowych w celu przyspieszenia procesu konwergencji (Mucha-Leszko, 2014, s.15).

Według OECD konkurencyjność jest zdolnością kraju do wytworzenia dóbr i usług, które (zakładając wolny i rzetelny handel) są uznawane na rynku globalnym. Jednocześnie następuje utrzymanie i wzrost dochodów realnych mieszkańców kraju. Konkurencyjność w tym aspekcie odnosi się do stanu pożądanego i jest terminem wartościującym (Lubiński i in., 1995, s.6-11). Zwiększenie konkurencyjności kraju nie następuje kosztem innych uczestników wymiany na rynku globalnym. Handel międzynarodowy powinien przynosić korzyści wszystkim jego uczestnikom. Konkurencyjność międzynarodowa kraju odnosi się do zdolności wytwarzania i sprzedaży na rynkach zagranicznych dóbr i usług, które są tańsze i/lub lepsze niż towary oferowane przez innych uczestników wymiany (Budnikowski, 2006, s. 26-29).

Innowacyjność gospodarki oznacza ciągłość procesów wprowadzania zmian do systemów społeczno-gospodarczych, które skutkują zwiększeniem użyteczności produktów, usług, procesów technologicznych i systemów zarządzania (Białoń, Werner, 2014, s. 34-35). Innowacyjność odnosi się do sposobu realizacji i wdrażania nowych pomysłów (Michalski, 2014, s. 78). Determinuje rozwój społeczny i rozwój gospodarczy (Krawczyk Sokołowska, 2014, s. 19), jednakże jest jedynie czynnikiem wspomagającym a nie warunkującym wzrost gospodarczy (Oleksiuk, 2011, s. 55).

Celem opracowania jest analiza i ocena pozycji konkurencyjnej i poziomu innowacyjności gospodarek Europy Środkowej i Wschodniej na przykładzie gospodarki Polski, Rumunii i Bułgarii, dokonana z wykorzystaniem zestawu mierników jakościowych.

2. OD UKŁADU STOWARZYSZENIOWEGO DO CZŁONKOSTWA – AKCESJA POLSKI, RUMUNII I BUŁGARII DO UNII EUROPEJSKIEJ

Kraje Europy Środkowej i Wschodniej, których akcesja do Unii Europejskiej miała miejsce w 2004 i 2007 roku, charakteryzowały się niską wydajnością pracy, słabym wyposażeniem w kapitał rzeczowy i niską całkowitą produktywnością czynników produkcji (TFP). Czynniki te doprowadziły do powstania luki rozwojowej w stosunku do pozostałych państw członkowskich UE (Mucha-Leszko, 2014, s. 23). Jednakże, należy nadmienić, że kraje Europy Środkowej i Wschodniej w ciągu ostatnich 25 lat przeszły proces głębokiej transformacji gospodarczej – od gospodarek centralnie planowanych (nakazowo-rozdzielczych) do gospodarek funkcjonujących w warunkach rynkowych. Współczesna luka rozwojowa wynika z niskiego tempa wprowadzania zmian i ich efektywności, szczególnie w zatrudnieniu i udziale danych sektorów w tworzeniu wartości dodanej brutto (Białowas, 2014, s. 45).

W latach 90. XX wieku kraje Europy Środkowej i Wschodniej, które kandydowały do WE/UE, zawierały układy stowarzyszeniowe z WE/UE. Były to układy mające na celu stopniową integrację ekonomiczną i przygotowanie krajowych systemów administracyjnych do wymogów europejskich. Układy stowarzyszeniowe Rumunii i Bułgarii (w przeciwieństwie do układów Polski, Węgier i Czechosłowacji) zawierały postanowienia dotyczące przestrzegania praw człowieka, respektowania zasad demokracji i gospodarki rynkowej (Denca, 2009, s. 95). Współpraca państw kandydujących z WE/UE w ramach układów stowarzyszeniowych obejmowała aspekty ekonomiczne i polityczne, w szczególności odnosiła się do swobodnego przepływu towarów i pracowników, współpracy gospodarczej oraz reform ustawodawczych w kierunku zbieżnym ze standardami unijnymi (Olejarz, 2009, s.12).

Integracja Polski ze Wspólnotami Europejskimi rozpoczęła się w 1988 roku (ówcześnie: Europejską Wspólnotą Gospodarczą i Polską Rzeczpospolitą Ludową) w ramach nawiązania stosunków dyplomatycznych. Rok później podpisana została Umowa w sprawie handlu i współpracy handlowej i gospodarczej. Okres zmian ustrojowych i reform w Polsce skutkowało niekorzystną sytuacją gospodarczą (1989-90), wskutek czego, aby pakiet reform wolnorynkowych mógł zostać wprowadzony, niezbędna była zagraniczna pomoc finansowa. Układ Stowarzyszeniowy między WE a Polską został podpisany w 1991 roku. Układ ten zapewniał Polsce ramy dialogu politycznego, podstawy udzielania pomocy finansowej i technicznej. Umożliwiony został również dalszy rozwój stosunków gospodarczych. Mimo, iż Układ ratyfikowano w 1994 roku, w 1992 roku zaczęły obowiązywać jego postanowienia odnośnie swobodnego przepływu: towarów, usług, osób i kapitału. Sytuacja ta wymogła na polskich przedsiębiorcach wprowadzanie modernizacji i innowacji, ze względu na presję konkurencyjną przedsiębiorstw zagranicznych. intensyfikacji uległa wymiana handlowa (Chruściel, Kloc, 2013, s. 92-93).

Rumunia była specyficznym krajem Układu Warszawskiego, gdyż jako jedyny kraj starała się prowadzić niezależną (w pewnym stopniu) politykę zagraniczną (Denca, 2009, s. 91). Współpraca Rumunii z UE rozpoczęła się w 1993 roku

podpisaniem Układu Stowarzyszeniowego. Określone zostały zasady i reformy, które musiały zostać przeprowadzone aby Rumunia mogła stać się członkiem Unii Europejskiej. W 1992 roku wyeliminowane zostały ograniczenia ilościowe i celne, które objęły import towarów przemysłowych z Rumunii (z wyłączeniem wyrobów hutniczych i włókienniczych), zmniejszono także cła na produkty rolne eksportowane przez Rumunię do UE (Opris, 2009, s. 36-37).

Władze Bułgarii podpisały Układ Stowarzyszeniowy w 1993 roku, natomiast dwa lata później, wraz z rządem Rumunii, złożono wniosek o akcesję do UE (Żelazo, 2003, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, dostęp: 23.06.2017). W 1994 roku Polska złożyła wniosek o członkostwo w Unii Europejskiej (Chruściel, Kloc, 2013, s. 94).

Rozpad bloku wschodniego umożliwił dalsze rozszerzenie WE/UE, jednakże związane było to z koniecznością przeprowadzenia wewnętrznej reformy instytucjonalnej ugrupowania. W związku tym, w październiku 1997 roku podpisano traktat amsterdamski, ponadto opracowano dokument Agenda 2000. Została określona strategia dalszych rozszerzeń UE o między innymi kraje Europy Środkowej i Wschodniej, strategia wzrostu konkurencyjności i zasad finansowania w przyszłości (Gniadek, 2015, s. 20).

Komisja Europejska w 1997 roku opublikowała oceny krajów stowarzyszonych kandydujących do UE. Zaproponowano rozpoczęcie negocjacji akcesyjnych między innymi z Polską (Olejarz, 2009, s.17-20). Każda kandydatura była rozpatrywana przez UE oddzielnie, w związku z czym osłabiona została pozycja wyjściowa państw kandydujących z Europy Środkowej i Wschodniej. Polska gospodarka i możliwości modernizacyjne były w dużym stopniu uzależnione od stopnia otwartości i dostępności europejskich rynków zbytu i pomocy finansowej. Polski rynek narażony był na presję konkurencyjną, której w wielu sektorach nie udało się sprostać. Priorytetem strony polskiej w negocjacjach akcesyjnych stała się derogacja i okresy przejściowe na obszarach nieprzygotowanych do działania konkurencji zagranicznej. Polska była ówczesnie największą i najprężniej rozwijającą się gospodarką wśród gospodarek państw kandydujących z obszaru Europy Środkowo – Wschodniej. Wynegocjowano najdłuższy okres przejściowy – 12 lat (Chruściel, Kloc, 2013, s. 94-96). Mimo wielu trudności, gospodarka polska została oceniona bardzo pozytywnie – doceniono wysiłek, jaki został włożony w przeprowadzenie reform gospodarczych, społecznych i systemowo-politycznych. Polska została uznana za funkcjonującą gospodarkę rynkową, która gotowa była sprostać presji konkurencji i siłom rynkowym UE. W aspektach, w których Polska nie spełniała wymogów (np. edukacja, B+R, polityka celna) uznano, że w ciągu najbliższych kilku lat bez problemu wprowadzone zostaną wymagane reformy (Willa, 2007, s. 91-92).

Bułgaria i Rumunia zostały ocenione jako kraje niewystarczająco przygotowane do rozpoczęcia negocjacji. W Rumunii zwrócono uwagę na niestabilność systemu prawnego oraz wysoki poziom upolitycznienia gospodarki. Istniało zagrożenie, że Rumunia (na ówczesnym poziomie rozwoju gospodarczego) nie sprostałaby panującej w UE wolnej konkurencji ze względu na zbyt przestarzały przemysł, zacofane rolnictwo i znikome nakłady na badania i rozwój. Bułgaria została oceniona jako kraj również niebędący w stanie sprostać konkurencji na wolnym rynku UE, ponadto problemem stał się opóźniony sektor prywatny, wolne tempo

wprowadzania reform oraz niestabilność ekonomiczna. Rumunia i Bułgaria wprowadziły szereg reform oraz wzmocniły współpracę w ramach układów stowarzyszeniowych, skutkiem czego negocjacje akcesyjne rozpoczęły się w lutym 2000 roku (Olejarz, 2009, s.17-20). Po 2000 roku władze Rumunii starały się ograniczyć interwencjonizm państwowy, jednakże nadal widoczne były wpływy rządowe w procesach prywatyzacji spółek handlowych o wybitnej roli w zwiększaniu produktu krajowego brutto (Opris, 2009, s. 40).

W lutym 2001 roku został podpisany traktat nicejski, który reformował instytucje unijne. Reforma była niezbędna, by zapewnić sprawne funkcjonowanie w kolejnych latach po przeprowadzeniu planowanych rozszerzeń. Do negocjacji przedakcesyjnych przystąpiło 12 krajów (np. z byłego bloku socjalistycznego). Kraje te były bardzo zróżnicowane gospodarczo (Gniadek, 2015, s. 20).

Polska zakończyła negocjacje w 2002 roku, stając się pełnoprawnym członkiem UE w 2004 roku. Uzyskała tym samym dostęp do największego na świecie rynku wewnętrznego, umocniła się pozycja gospodarcza i polityczna kraju. Wraz z przystąpieniem do Unii Europejskiej nie zakończył się proces dostosowawczy do wymogów i standardów unijnych (Chruściel, Kloc, 2013, s. 99-100).

W 2006 roku Komisja Europejska przygotowała raport oceniający gospodarkę Bułgarii i Rumunii. Odroczone decyzję dotyczącą daty wejścia krajów do UE, co miało na celu wywarcie presji szybszego wprowadzania reform (w Bułgarii w szczególności w aspektach: ochrony danych osobowych, szarej strefy, rynku alkoholu i rynku wołowiny, przepisów weterynaryjnych i fitosanitarnych). Ocena Bułgarii była nieco niższa niż Rumunii (Woźnica, 2012, s.223).

Wraz z przystąpieniem do Unii Europejskiej w 2007 roku, Bułgaria i Rumunia przyjęły politykę handlową UE w aspekcie importu z krajów trzecich. Przyjęta została wspólna taryfa celna, preferencyjne porozumienia handlowe UE oraz system środków ochronnych oraz antydumpingowych. Władze państw ograniczają poziom regulacji rynków i bezpośrednią ingerencję ze strony władz (także lokalnych) w działalność gospodarczą (Kępką, 2015, s. 97).

3. POZYCJA KONKURENCYJNA POLSKI, RUMUNII I BUŁGARII

Pozycja konkurencyjna wskazuje udział kraju w handlu międzynarodowym, natomiast zdolność konkurencyjna jest terminem definiowanym jako zdolność gospodarki do konkurowania na arenie międzynarodowej (Bieńkowski, 1995, s. 32). Kraje konkurują między sobą na czterech głównych płaszczyznach – technologicznej, zasobowej, strukturalnej i cenowej. Konkurencyjność kraju poddawana jest ocenie również w oparciu o zdolność dopasowania struktury eksportowej do kształtu popytu importowego partnerów handlowych (Misala, 2011, s. 72). Przewaga konkurencyjna, osiągnana przez kraje na arenie międzynarodowej, ma charakter nietrwały i przejściowy, ze względu na obecne w gospodarce globalnej mechanizmy rynkowe (Bossak, Bieńkowski, 2004, s. 132).

Do oceny konkurencyjności eksportu wykorzystywany jest miernik dynamiki zmian eksportu, miernik struktury eksportowej (Czajkowski, Gomułka,

2010, s. 50-51) oraz miernik udziału rynkowego w globalnym eksporcie towarów i usług (Białowas, 2012, s. 139).

W tabeli 1. zostały zawarte dane dotyczące udziału eksportu dóbr i usług w PKB oraz roczna zmiana procentowa eksportu Polski, Rumunii, Bułgarii i UE w latach 2003-2015.

Tabela 1. Udział eksportu dóbr i usług w PKB oraz roczna zmiana procentowa eksportu Polski, Rumunii, Bułgarii i UE w latach 2003-2015. Dane w procentach

Rok	Udział eksportu w PKB				Roczna zmiana procentowa eksportu			
	Polska	Rumunia	Bułgaria	UE	Polska	Rumunia	Bułgaria	UE
2003	33,39	34,54	34,53	32,86	14,10	9,28	6,46	1,73
2004	34,26	35,64	41,06	34,24	4,89	14,05	24,51	8,12
2005	34,61	32,91	42,60	35,57	9,87	7,58	9,09	5,99
2006	37,86	32,06	47,08	37,67	15,56	10,44	7,66	9,44
2007	38,56	29,15	51,97	38,28	10,04	7,84	19,62	6,28
2008	37,86	26,94	52,30	38,88	7,06	-3,16	2,48	1,32
2009	37,18	27,37	42,42	34,66	-5,95	-5,32	-11,72	-11,72
2010	40,06	32,30	50,18	38,34	13,07	15,23	17,19	10,61
2011	42,56	36,85	59,07	41,01	7,86	11,89	12,58	6,60
2012	44,44	37,46	60,80	42,21	4,58	0,99	2,04	2,36
2013	46,32	39,75	64,65	42,34	6,08	19,68	9,64	2,21
2014	47,59	41,19	65,01	42,66	6,68	8,02	3,13	4,43
2015	49,55	41,09	64,11	43,93	7,69	5,51	5,74	6,41

Zródło: Exports of goods and services (% of GDP), Bank Światowy.

Z danych zawartych w tabeli 1. wynika, że wszystkie analizowane kraje zwiększyły udział eksportu dóbr i usług w PKB o ponad 10 punktów procentowych od momentu akcesji do UE w 2004 (Polska) i 2007 roku (Rumunia, Bułgaria). Wzrost udziału eksportu w PKB nastąpił: w Polsce o 15,29 pkt. proc., w Rumunii o 11,94 pkt. proc., w Bułgarii o 12,14 pkt. proc. Jedynie w Bułgarii miernik przekroczył wartość 50,00% (2010) i panowała tendencja wzrostowa w ciągu całego analizowanego okresu. W Polsce i Rumunii miał miejsce spadek udziału eksportu dóbr i usług w PKB po 2007 roku wskutek wybuchu globalnego kryzysu finansowego. Niekorzystny trend trwał do lat 2009 (Rumunia) – 2010 (Polska). Udział eksportu w PKB UE wykazywał tendencję wzrostową w ciągu analizowanego okresu, z wyjątkiem roku 2008. Polska i Rumunia wykazywały zbliżony poziom udziału eksportu w PKB, jedynie Bułgaria znacząco przewyższała wartości średnie UE.

W latach 2008-2009 miał miejsce gwałtowny spadek eksportu we wszystkich analizowanych krajach – wskaźnik procentowej zmiany eksportu rocznie spadł poniżej wartości 0,00 (zaznaczone kolorem czerwonym – pogrubionym). Mimo istotnej poprawy wskaźnika w 2010 roku, wielkość eksportu dóbr i usług nie ustabilizowała się i jedynie w Polsce po 2013 roku utrzymuje się na względnie stabilnym poziomie. Roczna zmiana procentowa eksportu Unii Europejskiej kształtowała się na zbliżonym poziomie do grupy analizowanych krajów do 2011 roku. Od 2012

roku wartości dla UE są niższe niż analizowanych państw (z wyjątkiem Rumunii w 2012 i 2015 roku oraz Bułgarii w latach 2014-2015).

Kraje członkowskie UE są bardzo zróżnicowane, również w dziedzinie handlu międzynarodowego. Dobra pozycja Unii Europejskiej na arenie międzynarodowej wynika z przewagi konkurencyjnej krajów członkowskich o wysokich nadwyżkach w wymianie dóbr i usług (Niemcy, Holandia, Austria). Nowe kraje członkowskie UE charakteryzują się trwałym deficytem na rachunku obrotów bieżących. W związku z kryzysem finansowym i gospodarczym z 2008 roku, zmniejszyła się rozbieżność na rachunkach obrotów bieżących między „starymi” krajami członkowskimi a nowymi. Znacząco zmniejszył się eksport państw generujących nadwyżki oraz import krajów deficytowych (Mucha-Leszko, Kąkol, 2012, s. 294).

Światowy kryzys gospodarczy (2008) niekorzystnie wyłynął nie tylko na tempo wzrostu gospodarczego Bułgarii, lecz także na obroty w handlu zagranicznym i na wielkości bezpośrednich inwestycji zagranicznych (Kępką, 2015, s. 89).

Ponad połowa obrotów handlowych Bułgarii (blisko 60%) jest obrotami intra-UE. Bułgaria eksportuje swoje towary głównie do Niemiec, Turcji, Włoch, Rumunii, Grecji, Francji, Belgii, Chin, Rosji i Hiszpanii, importuje natomiast z: Rosji, Niemiec, Włoch, Rumunii, Grecji, Turcji, Hiszpanii, Austrii, Węgier i Holandii (Kępką, 2015, s. 92).

Prawie 70% eksportu Rumunii to eksport intra-UE. Głównymi odbiorcami są: Niemcy, Włochy, Francja, Turcja, Węgry, Wielka Brytania, Bułgaria, Holandia, Rosja i Hiszpania. Import intra-UE stanowi w 75% import ogólny Rumunii. Głównymi importerami są Niemcy, Włochy, Węgry, Francja, Rosja, Chiny i Turcja (Gniadek, 2015, s. 109-111).

Eksport intra-UE stanowi 88% eksportu całkowitego Polski. Głównymi odbiorcami polskich produktów są Niemcy, Czechy, Wielka Brytania, Francja i Włochy oraz Stany Zjednoczone, Rosja i Chiny. Import intra-UE stanowi 74% całkowitego importu Polski. Importowane produkty pochodzą z Rosji, USA, Niemiec, Włoch, Francji, Czech i Wielkiej Brytanii (Raport o stanie handlu zagranicznego, 2015, s. 43-45).

Pozycja kraju na rynku globalnym odzwierciedlona jest przez jego udział w handlu światowym, w szczególności w eksporcie. Zmieniająca się struktura uczestników eksportu światowego obrazuje wszelkie zmiany zachodzące w zdolnościach konkurencyjnych państw biorących udział w wymianie handlowej (Bieńkowski, 1995, s. 80).

W tabeli 2. zostały zawarte dane dotyczące udziału eksportu Polski, Bułgarii i Rumunii w eksporcie światowym w latach 2003-2016.

Z danych zawartych w tabeli 2. wynika, że od początku analizowanego okresu postępował wzrost udziału eksportu badanych państw w eksporcie światowym, z wyłączeniem lat 2009 w Rumunii, 2010-2012 w Bułgarii i Polsce, 2012 w Rumunii oraz lat 2013-2015 w Bułgarii. Największa zmiana została odnotowana w Polsce – wzrost o 0,561 pkt. proc. W Rumunii udział w eksporcie światowym wzrósł o 0,165 pkt. proc, natomiast w Bułgarii – o 0,064 pkt. proc. Udział eksportu Unii Europejskiej w eksporcie światowym wykazywał tendencję spadkową do 2007 roku (o 13,36 pkt. proc.). Kolejne dwa lata to dynamiczny wzrost, z ponownym

załamaniami od 2010 roku (kryzys zadłużenia strefy euro). Udział eksportu UE w eksporcie światowym charakteryzuje się niskim tempem wzrostu (od 2012 roku).

Tabela 2. Udział eksportu Polski, Rumunii i Bułgarii w eksporcie światowym w latach 2003-2016. Dane wyrażone w %

Rok	Polska	Rumunia	Bułgaria	UE
2003	0,708	0,233	0,099	41,59
2004	0,814	0,255	0,108	40,88
2005	0,852	0,264	0,112	38,79
2006	0,913	0,268	0,124	37,94
2007	1,000	0,289	0,132	28,23
2008	1,056	0,307	0,138	36,77
2009	1,087	0,323	0,130	36,70
2010	1,044	0,324	0,135	33,88
2011	1,029	0,344	0,154	33,22
2012	1,002	0,313	0,144	31,40
2013	1,082	0,347	0,156	32,06
2014	1,158	0,367	0,154	32,40
2015	1,208	0,367	0,154	32,68
2016	1,269	0,398	0,163	33,68

Źródło: Merchandise: Total trade and share, Percentage of total world, UNCTAD.

W tabeli 3. Zostały zawarte dane dotyczące eksportu Polski, Rumunii i Bułgarii w ramach UE (eksport intra-UE) w latach 2003, 2009 i 2015. Zastosowaną jednostką są miliardy euro.

Tabela 3. Wartość (mld euro) eksportu intra-UE Polski, Rumunii i Bułgarii

Rok	Polska	Rumunia	Bułgaria
2003	8	4	2
2009	20	7	4
2015	37	14	8

Źródło: Intra-EU trade in goods, Eurostat.

Wszystkie analizowane kraje wykazywały tendencję wzrostową eksportu intra-UE, jednakże największy wzrost wartości miał miejsce w Polsce (o 29 mld euro), natomiast najmniejszy w Bułgarii (6 mld euro). Największy potencjał eksportowy wykazuje gospodarka Polski, Rumunia i Bułgaria pozostają na zbliżonym poziomie.

Kolejnym wskaźnikiem służącym ocenie pozycji konkurencyjnej kraju jest wskaźnik pokrycia importu przez eksport, tj. w jakim stopniu wpływy uzyskane z eksportu pokrywają wydatki związane z importem (Wołodkiewicz-Donimirski, 2006, s.3).

Tabela 4. zawiera dane dotyczące eksportu, importu oraz pokrycia importu eksportem w Polsce, Rumunii i Bułgarii w latach 2003-2016.

Polska jest jedynym z analizowanych krajów, w którym wskaźnik pokrycia importu eksportem przekracza 100,00% (od 2012 roku) – z wyjątkiem Rumunii

w latach 2003-2004, co oznacza, że odpływy związane z importem są całkowicie pokryte przez wpływy z eksportu. Od momentu przystąpienia Polski, Rumunii i Bułgarii do Unii Europejskiej, wskaźnik pokrycia importu systematycznie zwiększa się (z wyłączeniem roku 2008).

Tabela 4. Eksport i import (miliony dolarów amerykańskich) oraz wskaźnik pokrycia importu eksportem (procent) Polski, Rumunii i Bułgarii w latach 2003-2016

Rok	Polska			Rumunia			Bułgaria		
	Import (mln USD)	Eksport (mln USD)	Wsk. pokrycia importu eksportem (%)	Import (mln USD)	Eksport (mln USD)	Wsk. pokrycia importu eksportem (%)	Import (mln USD)	Eksport (mln USD)	Wsk. pokrycia importu eksportem (%)
2003	116 912	115 068	98,42	32 304	35 145	108,79	16 041	14 451	90,09
2004	126 402	120 699	95,49	39 429	40 083	101,66	20 251	17 992	88,84
2005	134 318	132 607	98,73	45 746	43 123	94,27	23 157	19 627	84,76
2006	158 655	153 243	96,59	56 104	47 625	84,89	26 842	21 131	78,72
2007	183 705	168 629	91,79	72 248	51 360	71,09	32 913	25 278	76,80
2008	201 205	180 536	89,73	72 374	49 739	68,72	34 514	25 904	75,05
2009	176 288	169 800	96,32	57 373	47 094	82,08	27 090	22 869	84,42
2010	201 570	191 993	95,25	64 583	54 266	84,03	26 838	25 396	94,63
2011	213 279	207 087	97,10	71 155	60 717	85,33	29 504	28 590	96,90
2012	212 693	216 580	101,83	69 878	61 318	87,75	31 142	29 172	93,67
2013	216 268	229 753	106,24	76 022	73 385	96,53	32 486	31 984	98,45
2014	237 916	245 089	103,01	82 645	79 272	95,92	34 162	32 984	96,55
2015	253 637	263 946	104,06	90 240	83 557	92,59	36 022	34 876	96,82
2016	276 266	287 745	104,16	98 670	89 867	91,08	37 032	36 851	99,51

Zródło: Trade in goods and services, OECD, obliczenia własne.

Wskutek kryzysu finansowego i gospodarczego (2008) zmniejszył się znacząco import nowych państw członkowskich (2009, tab. 3), co spowodowane było również zmniejszeniem eksportu krajów generujących nadwyżki na rachunkach obrotów bieżących, które są głównymi partnerami handlowymi analizowanych krajów (Mucha-Leszko, Kąkol, 2012, s. 294).

Wzrosła również wartość eksportu i importu – odpowiednio 2,5 oraz 3 krotnie w porównaniu do okresu przedakcesyjnego.

4. INNOWACYJNOŚĆ POLSKI, RUMUNII I BUŁGARII

Innowacyjność oznacza zdolność tworzenia nowych rozwiązań oraz usprawniania już istniejących procesów, systemów i produktów (Marciniak, 2010, s.27).

W skład Syntetycznego Wskaźnika Innowacyjności wchodzi trzy parametry (Potencjał innowacyjności, Innowacyjna działalność przedsiębiorstw, Efekty innowacyjnej działalności). Wśród wymienionych parametrów wyszczególnione są wskaźniki cząstkowe obejmujące np. kapitał ludzki, zasoby badawcze, wsparcie

i finansowanie innowacji, inwestycje (Wojtas, 2014, s. 129). Na podstawie wartości wskaźnika SII wydzielono cztery grupy krajów zgodnie z poziomem innowacyjności. Pierwsza grupa to liderzy innowacyjności (SII większy niż 120% średniej UE), druga grupa – doganiający (SII w przedziale 90-120% średniej UE), trzecia grupa obejmuje innowatorów umiarkowanych (SII w przedziale 50-90% średniej UE), natomiast ostatnia grupa to skromni innowatorzy (SII poniżej średniej UE). Jest to grupa państw o najniższym stopniu zaangażowania w procesy tworzenia innowacji (Białowąs, 2012, s.136).

W tabeli 5. zawarte zostały dane dotyczące wskaźnika SII dla Polski, Rumunii i Bułgarii w latach 2010-2016. Dane wyrażone w procentach, przy założeniu, że średnie UE-28 w 2010 roku to 100%.

Tabela 5. Syntetyczny Wskaźnik Innowacyjności SII Polski, Rumunii i Bułgarii w latach 2010-2016. Dane w procentach (średnia UE-28 z 2010r. = 100%)

Rok	Polska	Rumunia	Bułgaria
2010	53	48	47
2011	53	49	50
2012	51	44	40
2013	51	42	45
2014	51	34	45
2015	52	32	46
2016	55	34	47

Źródło: European Innovation Scoreboard 2017, s. 43, 62, 64.

Z danych tabeli 5. wynika, że jedynie Polska jest w grupie innowatorów umiarkowanych. Bułgaria i Rumunia kwalifikują się do grupy skromnych innowatorów. Od początku analizowanego okresu, wskaźnik SII Rumunii i Bułgarii nie przekroczył wartości granicznej 50,00%. Jednocześnie, wskaźnik SII nie obniżył się poniżej tej wartości w przypadku Polski, mimo że w latach 2011-2014 wskaźnik utrzymywał się na poziomie 51,00%. W Rumunii wskaźnik SII osiągnął najniższe wartości z grupy analizowanych krajów (32% w 2015r.), jednocześnie był to jedyny kraj, w którym spadek wartości wskaźnika SII był tak duży (rozstęp 17 pkt. proc).

Mocne strony gospodarki Polski pod względem innowacji są w inwestycjach przedsiębiorstw, środowisku przyjaznym inwestycjom oraz w zatrudnieniu. Słabe strony to nikle powiązania między innowatorami i przedsiębiorcami oraz brak atrakcyjności systemów badawczych (European Innovation Scoreboard 2017, s. 62).

Atutami gospodarki Rumunii są: środowisko przyjazne inwestycjom, sektor sprzedaży oraz zasoby ludzkie. Wady obejmują niski poziom inwestycji przedsiębiorstw oraz kwestie finansowania i wsparcia badań i rozwoju (European Innovation Scoreboard 2017, s. 64).

Bułgaria jako skromny innowator powinna zwiększyć nakłady finansowe na badania i rozwój oraz atrakcyjność systemów badawczych. Atutami są zasoby intelektualne i zasoby ludzkie (European Innovation Scoreboard 2017, s. 43).

Grupa umiarkowanych innowatorów obejmuje 14 państw członkowskich UE. Polska zajmuje miejsce 13. Natomiast grupę skromnych innowatorów tworzy Bułgaria i Rumunia (European Innovation Scoreboard 2017).

W ocenie poziomu innowacyjności gospodarki istotne są efekty powstające wskutek wykorzystywania określonych nakładów. Najczęściej wykorzystywany jest wskaźnik liczby patentów. Indeks ten jest o tyle istotny, że informuje w jakim stopniu kraj ma możliwość wykorzystania nowych rozwiązań technologicznych (Brocka – Palacz, Bil, 2010, s. 434).

Tabela 6. Zawiera dane dotyczące liczby patentów triadowych w Polsce, Rumunii, Bułgarii i UE w latach 2000-2014 oraz nakładów na badania i rozwój (jako udział procentowy w PKB). Patenty triady to grupy patentów, które chronią te same wynalazki w różnych krajach. Dotyczy patentów zarejestrowanych w European Patent Office, Japan Patent Office i United States Patent and Trademark Office (Traidic patent families, OECD, www.data.oecd.org, dostęp: 25.06.2017).

Tabela 6. Liczba patentów jako Triadic Patent Families i wydatków na B+R (% PKB) w Polsce, Rumunii, Bułgarii i UE w latach 2000-2014

Rok	Polska		Rumunia		Bułgaria		UE	
	Liczba patentów	Wydatki na B+R	Liczba patentów	Wydatki na B+R	Liczba patentów	Wydatki na B+R	Liczba patentów	Wydatki na B+R
2000	9,3	0,642	0,3	0,36	1,7	0,50	17 711	1,67
2001	14,6	0,623	0,4	0,39	3,4	0,45	17 272	1,69
2002	19,7	0,56	0,9	0,38	2,7	0,46	17 338	1,70
2003	15,8	0,54	4,4	0,38	6,1	0,47	17 324	1,69
2004	23,9	0,56	3,2	0,38	5,1	0,47	18 093	1,66
2005	18,1	0,57	7,0	0,41	6,6	0,44	18 393	1,66
2006	17,8	0,55	1,6	0,45	3,3	0,44	16 678	1,69
2007	25,1	0,56	4,4	0,52	3,7	0,47	15 102	1,69
2008	37,6	0,60	6,2	0,57	1,2	0,44	14 734	1,76
2009	31,8	0,67	7,7	0,46	1,2	0,50	14 446	1,84
2010	61,7	0,72	5,9	0,45	1,6	0,57	13 209	1,84
2011	63,4	0,75	8,7	0,49	2,0	0,54	13 278	1,88
2012	68,1	0,88	13,7	0,48	8,1	0,61	13 098	1,92
2013	77,9	0,87	15,7	0,39	8,4	0,64	13 289	1,93
2014	87,8	0,94	17,2	0,38	8,4	0,80	13 457	1,95

Źródło: Research and Development, Triadic patent families, OECD, Research and development expenditure (% of GDP), Bank Światowy.

Na początku analizowanego okresu Polska wykazała największą liczbę patentów z grupy badanych krajów. W 2010 roku liczba zgłoszonych w Polsce patentów triadowych zwiększyła się dwukrotnie do roku poprzedniego i do końca analizowanego okresu utrzymywała tendencję wzrostową. Po akcesji do UE (2004) liczba ta zmalała, wzrastając po 2007 roku. Wzrost nakładów na badania i rozwój nie korespondował z liczbą patentów – wykazywał trend odwrotny w latach 2000-2002, 2005, 2009. Polska wydatkowała najwięcej na B+R w grupie badanych krajów.

Wzrost liczby patentów w Rumunii był stały (z wyłączeniem roku 2006 i 2010). Tendencja uległa poprawie po przystąpieniu do Unii Europejskiej. Po akcesji do UE zmalały natomiast wydatki na badania i rozwój – do 2008 roku panowała tendencja wzrostowa, która po kryzysie finansowym i gospodarczym uległa odwróceniu i trwa do końca analizowanego okresu.

W latach 2000-2011 w Bułgarii liczba zgłaszanych patentów triady miała charakter zmienny, normując się po 2012 roku (8,1-8,4). Również wydatki na badania i rozwój do 2010 roku kształtowały się na zbliżonym poziomie, nie przekraczając przedziału 0,40-0,50% PKB. W ciągu 4 lat (2010-2014) nastąpił wzrost wydatków na B+R o 0,224 pkt. proc. PKB (0,795% PKB).

Udział patentów i wydatków na B+R Polski, Rumunii i Bułgarii w Unii Europejskiej jest cząstkowy. Najwięcej patentów zostało zarejestrowanych w UE w latach 2004-2005. Od 2006 roku panuje tendencja spadkowa, w przeciwieństwie do wydatków na badania i rozwój – od 2006 roku postępuje stopniowy wzrost.

Struktura eksportu danego kraju lub grupy krajów obrazuje poziom zaawansowania technologicznego oferowanych na rynku globalnym towarów i usług. Jest to istotna informacja w procesie oceny poziomu innowacyjności gospodarki kraju (Czajkowski, Gomułka, 2010, s. 50-51).

Eksport produktów wysokich technologii jest istotnym wskaźnikiem – obrazuje efekty działań innowacyjnych (Wojtas, 2014, s. 139-140). Produkty wysokiej technologii to towary, które zostały wytworzone przy wykorzystaniu dużych nakładów na badania i rozwój (High Technology Export, Bank Światowy). Sektory produktów wysokiej technologii obejmują branże: farmaceutyczną, optyczną, elektroniczną oraz sektor kosmonautyczny (Śledziwska, 2015, s.11).

Tabela 7. zawiera dane dotyczące eksportu produktów high-tech w Polsce, Rumunii i Bułgarii w latach 2000-2015. Dane wyrażone w procentach jako udział eksportu produktów wysokich technologii w eksporcie całkowitym danego kraju.

Do 2011 roku włącznie Rumunia była krajem, który eksportował najwięcej produktów wysokiej technologii. W 2012 roku nastąpił spadek o ponad 3 pkt. proc., skutkiem czego Rumunia znalazła się na ostatnim miejscu wśród badanych krajów. Poziom wydatków na B+R nie miał większego wpływu na eksport dóbr wysokiej technologii – rósł on systematycznie, jednakże był najniższy w grupie badanych państw (tab. 5). Zdecydowanie poprawiła się sytuacja polskiego eksportu produktów high-tech – od 2011 roku systematycznie wzrasta. Związane jest to ze wzrostem wydatków na badania i rozwój (tab. 5).

Do 2013 roku eksport dóbr zaawansowanych technologicznie Bułgarii zdecydowanie przewyższał eksport Polski (najwyższy wskaźnik w 2009 roku na poziomie 8,15%). W badanym okresie wydatki na B+R utrzymane były na stabilnym poziomie (z niewielkimi wahań) i wykazywały tendencję odwrotną do trendu eksportu (tab. 5). Od 2010 roku wydatki na badania i rozwój wzrastają, co nie znajduje odzwierciedlenia w eksporcie dóbr zaawansowanych technologicznie (spadek indeksu o 1,08 pkt. proc. w 2014 roku w stosunku do 2013 roku).

W latach 2000-2004 eksport dóbr zaawansowanych technologicznie w Unii Europejskiej wykazywał tendencję spadkową. Kolejne lata, aż do końca

analizowanego okresu, to cykle spadkowe (2007-2008, 2011, 2014) i wzrostowe (2005-2006, 2009-2010, 2012-2013, 2015). Okresy wzrostu znajdują odzwierciedlenie w wydatkach na badania i rozwój.

Tabela 7. Eksport produktów high-tech jako udział procentowy w eksporcie całkowitym Polski, Rumunii, Bułgarii i UE w latach 2000-2015

Rok	Polska	Rumunia	Bułgaria	UE
2000	3,36	5,87	2,87	21,41
2001	3,17	6,14	2,89	20,77
2002	2,88	3,80	4,11	19,26
2003	3,07	3,97	4,44	17,92
2004	3,34	3,73	4,06	17,78
2005	3,79	3,84	4,77	18,20
2006	3,74	4,83	6,12	18,58
2007	3,04	3,48	5,97	14,13
2008	4,32	6,69	6,55	13,70
2009	6,10	9,11	8,15	15,28
2010	6,69	10,95	7,91	15,43
2011	5,87	10,18	7,47	15,01
2012	6,95	6,38	7,75	15,55
2013	7,81	5,72	7,96	15,64
2014	8,70	6,45	6,88	15,47
2015	8,78	7,50	7,65	16,86

Źródło: High-technology exports, Bank Światowy.

Udział eksportu produktów high-tech w eksporcie ogółem badanych krajów, biorąc pod uwagę ich poziom innowacyjności (SII, tab. 5), nie przyjmuje wartości krytycznych. Wykazywany jest ogólny trend wzrostowy i potencjał innowacyjny. Nie są to spektakularne wyniki na tle średniej UE (szczególnie do 2007 roku), jednakże od 2010 roku wartości miernika ulegają systematycznej poprawie.

5. PODSUMOWANIE

Wyniki przeprowadzonych badań pozwalają stwierdzić, że gospodarka Polski wyróżnia się poziomem konkurencyjności i innowacyjności w grupie badanych krajów. Jest jedynym krajem, który od 2012 roku generuje nadwyżki na rachunku obrotów bieżących. Wskaźnik pokrycia importu eksportem zbliża się do wartości 100,00% w Bułgarii. Udział eksportu dóbr i usług w produkcie krajowym brutto przewyższa wartość 60,00% w Bułgarii, w Polsce natomiast wynosi blisko 50,00%. Rumunia i średnia UE pozostają na zbliżonym poziomie 40-44%. W Polsce nastąpił nagły wzrost (o 29 mld euro) eksportu intra-UE w ciągu 12 lat (2003-2015). W Rumunii i Bułgarii również odnotowany został wzrost, odpowiednio o 10 i 6 miliardów euro.

Polska, jako jedyna z analizowanych państw, zakwalifikowana została do grupy umiarkowanych innowatorów, zgodnie z systematyką wskaźnika SII. Bułgaria i Rumunia są jedynymi krajami w Unii Europejskiej o tak niskim poziomie in-

nowacyjności. Są jedynymi członkami grupy skromnych innowatorów (SII). Kłasyfikacja ta znajduje odzwierciedlenie w liczbie zarejestrowanych patentów. W Polsce, w skali roku, jest to ponad 80 patentów, natomiast w Rumunii i Bułgarii – odpowiednio 17 i 8. Należy jednak wspomnieć, że wykazywana jest tendencja wzrostowa. Wzrastają także wydatki na badania i rozwój jako udział w PKB w Polsce i Bułgarii, maleją natomiast w Rumunii. Udział eksportu produktów wysokiej technologii w eksporcie ogółem jest na zbliżonym poziomie w grupie badanych krajów i kształtuje się w przedziale 7,50% (Rumunia) – 8,80% (Polska).

Wartości mierników i wskaźników zaprezentowanych w pracy dla Polski, Rumunii i Bułgarii, kształtują się na poziomie poniżej średniej Unii Europejskiej (z wyjątkiem udziału eksportu w PKB), jednakże widoczny jest potencjał konkurencyjny i innowacyjny państw. Niezbędne są dalsze reformy i zmiany, aby potencjał ten mógł zostać w pełni wykorzystany.

LITERATURA

- Białoń, L., Werner, E. (2014). *Zarządzanie działalnościami innowacyjną w kontekście społecznej świadomości innowacyjności*. W: A. Kamińska (red), *Innowacyjność. uwarunkowania, strategie, wyzwania*, Warszawa: Wydawnictwo Placet.
- Białowas, T. (2012). *Zróźnicowanie konkurencyjności a pozycja eksportowa krajów członkowskich Unii Europejskiej w handlu międzynarodowym w latach 1955-2011*. W: P. Misztal, W. Rakowski (red), *Przyszłość integracji europejskiej. uwarunkowania rozwoju gospodarczego Unii Europejskiej*, Warszawa: Wydawnictwo CeDeWu.
- Białowas, T. (2014). *Zmiany strukturalne w gospodarce*. W: B. Mucha – Leszko (red), *Pozycja gospodarcza Polski w Unii Europejskiej*, Lublin: Wydawnictwo Marii Curie – Skłodowskiej.
- Bieńkowski, W. (1995). *Reaganomika i jej wpływ na konkurencyjność gospodarki amerykańskiej*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Bossak, J. W., Bieńkowski, W. (2004). *Międzynarodowa zdolność konkurencyjna kraju i przedsiębiorstw. Wyzwania dla Polski na progu XXI wieku*, Warszawa: Szkoła Główna Handlowa.
- Brocka – Palacz, B., Bil, I. (2010). *Analiza studium przypadku: Niemcy*. W: W. Bieńkowski, M. A. Weresa, M. J. Radło (red), *Konkurencyjność Polski na tle zmian gospodarczych w krajach OECD*, Warszawa: Szkoła Główna Handlowa.
- Budnikowski, A. (2006). *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, Warszawa: PWE.
- Chruściel, M., Kloc, K. (2013). Polska w Unii Europejskiej – proces akcesyjny i priorytety polskiej polityki w ramach UE, *Poliarchia*, Kraków: Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1, s. 89-108.
- Czajkowski, Z., Gomułka, M. (2010). *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki: metodologia pomiaru*. W: W. Bieńkowski, M. A. Weresa, M. J. Radło (red), *Konkurencyjność Polski na tle zmian gospodarczych w krajach OECD*, Warszawa: Szkoła Główna Handlowa.
- Denca, S. (2009). *Orientacja proeuropejska w rumuńskiej polityce zagranicznej po 1989 roku*. W: K. P. Marczuk (red), *Dwie dekady zmian: Rumunia 1989-2009*, Warszawa: Wydawnictwo Difin.

- Gniadek, J. (2015). *Kraje Unii Europejskiej – ogólna charakterystyka*. W: H. Kępka, J. Gniadek (red), *Rynki zagraniczne dla polskiego biznesu. Unia Europejska. Bułgaria, Rumunia. Wybrane aspekty*, Warszawa: Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur.
- Gniadek, J. (2015). *Współpraca gospodarcza Polski z Rumunią*. W: H. Kępka, J. Gniadek (red), *Rynki zagraniczne dla polskiego biznesu. Unia Europejska. Bułgaria, Rumunia. Wybrane aspekty*, Warszawa: Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur.
- Kępka, H. (2015). *Współpraca gospodarcza Polski z Bułgarią*. W: H. Kępka, J. Gniadek (red), *Rynki zagraniczne dla polskiego biznesu. Unia Europejska. Bułgaria, Rumunia. Wybrane aspekty*, Warszawa: Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur.
- Krawczyk Sokołowska, I. (2014). Regionalne uwarunkowania innowacyjności przedsiębiorstw, *Nowe Życie Gospodarcze*, 1-2, s. 19
- Lubiński, M., Michalski, T., Misala J. (1995). *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki. Pojęcie i sposób mierzenia*, Warszawa: Instytut Rozwoju i Studiów Strategicznych.
- Marciniak, S. (2010). *Innowacyjność i konkurencyjność gospodarki*, Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck.
- Michalski, E. (2014). Czynniki determinujące innowacyjność przedsiębiorstwa. *Handel wewnętrzny*, 6, s. 78-87.
- Misala, J. (2011). *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki narodowej*, Warszawa: PWE.
- Mucha – Leszko, B. (2014). *Pozycja gospodarcza Polski w Unii Europejskiej*, Lublin: Wydawnictwo Marii Curie – Skłodowskiej.
- Mucha – Leszko, B. (2014). *Wzrost gospodarczy i proces konwergencji oraz średnio i długoterminowe perspektywy zmniejszania luki rozwojowej*. W: B. Mucha – Leszko (red), *Pozycja gospodarcza Polski w Unii Europejskiej*, Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Mucha – Leszko, B., Kąkol, M. (2012). Pozycja i rola Unii Europejskiej w globalnym układzie sił gospodarczych, *Wyzwania gospodarki globalnej*. Gdańsk: Instytut Handlu Zagranicznego Uniwersytetu Gdańskiego, 31, s. 276-296.
- Olejarz, T. (2009). *Bułgaria i Rumunia we Wspólnocie Europejskiej. Aspekty prawne i polityczne procesu akcesji*, Lublin: Instytut Europy Środkowo – Wschodniej.
- Oleksiuk, A. (2011). Innowacje jako czynnik rozwoju gospodarki światowej w świetle strategii innowacyjności OECD, *Optimum Studia Ekonomiczne*, 1, s. 53-63.
- Opris, P. (2009). *Transformacja rumuńskiej gospodarki: lata 1989-2009*. W: K. P. Marczyk (red), *Dwie dekady zmian: Rumunia 1989 – 2009*, Warszawa: Wydawnictwo Difin.
- Śledziewska, K. (2015). *Ocena zmiany konkurencyjności eksportu państw UE po kryzysie 2008/2009*, Warszawa: Instytut Ekonomiczny, Narodowy Bank Polski, 316.
- Willa, R. (2007). Droga do członkostwa w Unii Europejskiej – przykład Polski, *Dialogi Polityczne. Polityka - Filozofia - Społeczeństwo – Prawo*, Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 8, s. 83-99.
- Wojtas, M. (2014). *Innowacyjność gospodarki*. W: B. Mucha – Leszko (red), *Pozycja gospodarcza Polski w Unii Europejskiej*, Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Wołodkiewicz – Donimirski, Z. (2006). *Kondycja sektora eksportowego na tle sytuacji polskiego handlu zagranicznego w trzech pierwszych kwartalach 2005 roku*, Kancelaria Sejmu Biuro Studiów i Ekspertyz, Wydział Analiz Ekonomicznych, 1185.
- Woźnica, R. (2012). *Bułgarska polityka wewnętrzna a proces integracji z Unią Europejską*, Kraków: Księgarnia Akademicka.

Źródła Internetowe

- European Innovation Scoreboard 2017, www.ec.europa.eu, dostęp: 25.06.2017.
- Exports of goods and services (% of GDP), Bank Światowy, www.data.worldbank.org, dostęp: 25.06.2017
- High Technology Export, Bank Światowy, www.data.worldbank.org, dostęp: 26.06.2017.
- High-technology exports, Bank Światowy, www.data.worldbank.org, dostęp: 26.06.2017
- Intra-EU trade in goods, Eurostat, www.ec.europa.eu, dostęp: 25.06.2017
- Merchandise: Total trade and share, Percentage of total world, UNCTAD, www.unctad-stat.unctad.org, dostęp: 25.06.2017
- Research and development expenditure (% of GDP), Bank Światowy, www.data.worldbank.org, dostęp: 25.06.2017
- Trade in goods and services, OECD, www.data.oecd.org, dostęp: 23.06.2017,
- Traidic patent families, OECD, www.data.oecd.org, dostęp: 25.06.2017.
- Unia Europejska, Kraje członkowskie Unii Europejskiej, www.europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries_pl, dostęp: 21.06.2017.
- www.pism.pl/index/?id=5c572eca050594c7bc3c36e7e8ab9550, dostęp: 23.06.2017.
- Żelazo, A. (2003). Stosunki Unii Europejskiej z Bułgarią i Rumunią, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych.

Raporty

- Raport o stanie handlu zagranicznego, Polska 2015, Warszawa: Ministerstwo Gospodarki, Departament Strategii i Analiz.

Bazy Danych

- Bank Światowy, www.data.worldbank.org
- Eurostat, www.ec.europa.eu/eurostat/data/database
- OECD, www.data.oecd.org
- UNCTAD, www.unctadstat.unctad.org

Evaluation of the competitive and innovative position of the new Member States of the European Union on the example of Poland, Romania and Bulgaria in 2003-2016

Abstract: The aim of the article is to analyze and evaluate the competitive position and innovativeness of the new Member States of the European Union on the example of the Polish, Romanian and Bulgarian economies between 2003 and 2016. Research were made during the pre-accession period, the economic crisis and recession, and the post-crisis economic downturn. Measures of competitiveness of exports are based on, in particular: share in world exports, export share in GDP and import coverage ratio. The expenditures on R&D, Summary Innovation Index, numer of triad patents and share of high-tech exports in total exports were used to evaluate the level of innovation in researched economies. The analysis is comparative. Statistical data sources are the World Bank, UNCTAD and OECD databases.

Keywords: East Central Europe; competitiveness; innovation

JEL codes: F14, F41, O30, O31